LAPIN LIITTO

Asiantuntijalausunto

5.10.2022

86/03.00/2022

YmV@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntö 20.9.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta

Tausta

Eduskunnan ympäristövaliokunta pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta. Lapin liitto on lausunut luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta 12.4.2022. Lapin liitto toistaa lausuntonsa ja painottaa erityisesti alla olevia asioita.

Kaivostoiminnan ja malminetsinnän merkitys Lapille – maakuntakaavan rooli yhteensovittamisessa ja vaikutustenarvioinnissa on keskeinen

Suomen maakunnista kaivostoiminnalla on suurin alueellinen merkittävyys Lapissa, jossa toiminta muodostaa hieman yli 3 % yrityssektorin liikevaihdosta ja henkilöstöstä. Tämä tarkoittaa noin 1 300 henkilötyövuotta ja vajaan puolen miljardin euron liikevaihtoa vuosittain. Lapissa on tällä hetkellä neljä toiminnassa olevaa kaivosta ja useita uusia kaivoksia eri suunnitteluasteilla. Suomen mittakaavassa malminetsintä painottuu Lappiin – nykyisistä malminetsintäluvista 72 % on Lapissa. Suunnittelu ja kaivokseen liittyvät investoinnit painottuvat erityisesti Keski-Lapin vihreäkivivyöhykkeelle. Kaivostoiminnan ja malminetsinnän merkitys kasvaa entisestään muun muassa huoltovarmuuden ja omavaraisuuden merkityksen korostuessa sekä vihreän siirtymän johdosta.

Kaivostoiminnan ja malminetsinnän kasvava painottuminen Lappiin merkitsee entistä laajempaa yhteensovittamista sekä vaikutustenarviointia. Maakuntakaavan rooli kaivostoiminnan yhteensovittamisessa muun alueidenkäytön kanssa on ehdottoman keskeinen. Useimmiten kaivosten vaikutukset ovat ylikunnallisia tai ylimaakunnallisia: esimerkiksi Kittilän kaivoksen työntekijöistä noin 50 % on kunnan alueelta, loput kunnan ulkopuolelta. Tällä on laaja-alaisia vaikutuksia muun muassa liikenteeseen. Lisäksi kaivostoiminnan voimansiirtoon, työssäkäyntiin, luonnonympäristöön sekä talouteen liittyvät vaikutukset ulottuvat hyvin usein yksittäisten kuntien, maakuntien ja jopa valtionrajojen ulkopuolelle. Esimerkiksi Ruotsin puolella tapahtuvilla kaivoshankkeilla voi olla vaikutuksia Tornionjokeen ja Savukoskella sijaitsevan Soklin kaivoshankkeeseen liittyvät liikenneratkaisut ulottuvat Kemijärven ja Pelkosenniemen kuntien alueelle.

Maakuntakaavalla pystytään yhteensovittamaan kaivostoimintaan kytkeytyvät alueidenkäyttötarpeet kokonaisvaltaisella ja osallistavalla tavalla sekä tekemään intressivertailua. Lisäksi maakuntakaavaprosessissa arvioidaan kaivoshankkeen yhteysvaikutukset kokonaisvaltaisesti ja laaja-alaisesti. Vaikutustenarvioinnin pohjalta voidaan arvioida kaikille kunnille tulevat hyödyt/haitat, jolloin myös mahdolliset kustannukset voidaan kohdentaa kokonaisuudessaan tarpeen mukaan kyseiselle toimijalle.

Lapin liitto
Hallituskatu 20 B
PL 8056
96101 Rovaniemi

info@lapinliitto.fi
etunimi.sukunimi@lapinliitto.fi

Maakuntakaavan laatiminen kaivostoimintaan liittyen (joko kokonais- tai vaihemaakuntakaavana) keventää näin ollen myös kuntakaavoitus- ja selvittämistaakkaa. Näistä syistä kuntakaavoituksen lisäksi maakuntakaava tulisi olla edellytyksenä kunnan esityksestä, pienialaisia kaivosalueiden laajentumisia lukuun ottamatta, kestävän kaivostoiminnan toteuttamiseksi.

Riittävät siirtymäajat varmistettava

Esityksen mukaan olemassa olevan kaivoksen vähäisestä laajentamisesta (vähäinen apualue tai alue), voidaan soveltaa voimassa olevan lain 47 §:n 4 momentin mukaista menettelyä. Tämä menettely on mahdollista, kun hakemus on jätetty viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Tämän jälkeen myös vähäisiin laajentamisiin sovelletaan uuden lain mukaista 47 §:n 5 momentin vaatimusta, jonka mukaan kaivostoiminnan tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen yleiskaavaan tai asemakaavaan, jossa kaivosalueen ja kaivoksen apualueen sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty.

Lapin liiton näkemyksen mukaan siirtymäajaksi tulisi asettaa 10 vuotta, sillä kaavoitukseen liittyvät muutoksenhakuprosessit voivat itsessään viedä useita vuosia. 10 vuoden siirtymäajalla kevennettäisiin myös kuntien kaavoitustaakkaa ja lisätään joustavuutta kuntakaavoitukseen ryhtymisessä.

Lapin liitto lisäksi kysyy seuraavaa: mitä aluetta kuntakaavoitusvaatimus koskee, jos siirtymäajan jälkeen kaivostoimintaa laajennetaan alueella ilman yleis- tai asemakaavaa? Tuleeko kaavavaatimus laajennusalueelle vai koko kaivoshankealueelle?

Maanomistajien oikeudet

Lapin liitto pitää hyvänä maanomistajien aseman ja tiedottamisen parantamista kaivostoiminnan sekä malminetsinnän suhteen. Lapin liitto kuitenkin korostaa sopimusperusteisuutta maanomistajien ja kaivostoiminnan/malminetsinnän suhteen. Lapin liitto esittää huolenaiheenaan maanomistajille esitetyn 10-vuotisen etsinnän jälkeisen veto-oikeuden mahdolliset negatiiviset vaikutukset etsintään ja niihin liittyviin investointeihin, vaikka valtioneuvosto voi jossain tapauksessa veto-oikeuteen vaikuttaa.

Saamelaiskulttuuri ja kuntien asema

Saamelaiskulttuurin suojan osalta Lapin liitto korostaa perustuslain 17 §:n olevan riittävä. Perustuslain 17 §:n mukaan ”Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

Suomen noin 10 500 saamelaisesta noin 3 500 asuu kotiseutualueellaan, eli joko Enontekiön, Utsjoen ja Inarin kunnassa sekä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueella. Utsjoki on ainoa saamelaisenemmistöinen kunta Suomessa. Noin 67 % saamelaisista asuu siis saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Vuonna 2019 Suomen kunnista Oulussa oli eniten saamelaisia, jonka jälkeen Inarissa, Rovaniemellä, Utsjoella ja Helsingissä. Lakiehdotuksessa mainitaan, että 34 §:n mukaista selvittämisvelvollisuutta sovelletaan myös silloin, kun saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella on tarkoitus toteuttaa hanke, jolla on huomattava merkitys saamelaisten oikeuden kannalta

alkuperäiskansana. Lapin liitto kysyy, mitä käytännön merkitystä edellä mainitulla ehdotuksella voi olla ja mikäli sitä ei ole, onko ehdotusta tarpeen sisällyttää lakimuutokseen?

Lapin liitto korostaa, että kansalaisten osallistamiseen tai luvituksen ehtoihin liittyvät säännökset eivät saa olla erilaisia riippuen kansalaisten etnisestä alkuperästä vaan kuulemisessa ja asukkaiden oikeuksien huomioon ottamisessa kaikkien oikeudet tulee olla yhdenvertaisia.

LAPIN LIITTO

Mika Riipi
maakuntajohtaja

Paula Qvick
suunnittelujohtaja

Lausunnon valmistelija:
Olli Rönkä, aluesuunnittelija

Lapin liitto
Hallituskatu 20 B
PL 8056
96101 Rovaniemi

info@lapinliitto.fi
etunimi.sukunimi@lapinliitto.fi